

برای رسیدن به زندگی توسعه یافته و همراه با پیشرفت، به مهندسی و مدیریت آن نیازمندیم و باید مدلی متناسب با ارزشهای دینی و ملی طراحی و تدوین گردد .

وزیر کشور:

نظام برنامه ریزی نادقیق

باعث عدم توازن در کشور

شده است .

توازن

قانونی لازم برای اجرای آن از آغاز سال ۱۳۸۳ را به عمل آورد .

۴. ظرفیت های نهادی عامل اصلی توسعه متعادل

طرح آمایش سرزمین، معادل برنامه راهبردی توسعه فضایی کشور است، هر چند عدالت فضایی در سرلوحه اهدافش است ولی اینکه تصور شود با طرح آمایش سرزمین تمامی مناطق کشور از منابع و سرمایه ملی به حدی بهره مند می شوند که تعادل های منطقه ای به منصف ظهور می رسد ، غیر واقع بینانه است و در واقع فراموش می شود که بر فرض امکان گسیل حجم عظیمی از منابع و پروژه ها، تضمینی در برآیند آنها به عنوان توسعه متعادل اجتماعات در مناطق نخواهد بود . رمز توسعه متعادل را در ظرفیت سازی و در پی آن نهادسازی و مشارکت دربرگیرنده مردم مناطق باید دانست که با این رویه، محرکه های برونی (توسعه محلی) پیوند می خورد. توسعه ای که دیگر تنها آبادی «مکان» نیست و خوشبختی مردم را شکوفا می کند . برای روشن کردن اهمیت نهادهای منطقه ای و مردمی برای توسعه متعادل دو نمونه اشاره می شود . اول، نمونه کمک های ایالات متحده پس از جنگ جهانی دوم به نام طرح مارشال به کشورهای اروپای غربی و نیز کشورهای آسیای جنوب شرقی. این کمک ها، در مورد کشورهای نخست به سرعت بازگشت توسعه را ممکن کرد ؛ ولی در مورد دوم ، چنین نشد ، زیرا در اروپای غربی فقط سخت افزار مهندسی و کالدهای توسعه در اثر جنگ تخریب شده بود ولی نرم افزار اجتماعی و ظرفیت های نهادی برخلاف آسیای جنوب شرقی وجود داشت . نمونه دوم ، سرانه سرمایه گذاری و کمک های بخش دولتی در سال های پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران است که بنا بر مطالعه ای در سازمان برنامه و بودجه و طی دهه ۶۰ و ۷۰ شمسی در استان چهارمحال و بختیاری بیش از استان اصفهان بوده ، اما پیامدهای توسعه آفرین در اصفهان به مراتب بیشتر مشاهده شد .

نتیجه گیری

توسعه متعادل منطقه ای به معنای همسانی در بهره برداری از منابع و در نتیجه همگونی در سیمای توسعه یافتگی نباید تلقی شود ؛ در واقع بهره مندی از سطح بالاتری از خدمات و کیفیت زندگی باید به رقابت پذیری و سخت کوشی مردم منطقه موکول شود . تعادل در توسعه به ایجاد فرصت های برابر باز می گردد که در این گذار ، بخش دولتی با وضع قوانین و مقررات ، آموزش مهارت ها و پشتیبانی همه جانبه از نهادهای مدنی، ظرفیت سازی در منطقه را باعث می شود . نیل به توسعه موزون در ایران به مداخله راهبردی برنامه آمایش سرزمین، توسط دولت مرکزی نیاز دارد ، اما اشتباه آشکار این است که برای این حضور و تزریق منابع ملی ، برنامه ای اجتماعی در راستای ظرفیت سازی برای مشارکت ساکنان بومی در منطقه، وجود نداشته باشد . بهترین و کوتاه ترین راه رسیدن به این مقصود، تمرکز زدایی از نظام مدیریتی کشور و واگذاری اختیارات همراه با سهم منابع ملی به مناطق است تا با برقراری حکمروایی شایسته ، منابع ملی در خدمت بسیج منابع مردمی مناطق برای توسعه پایدار ایران قرار گیرد . رسیدن به توسعه متعادل و پایدار منطقه ای در ایران در گرو دگرگونی رویکرد سخت افزاری و پروژه محور کنونی به رویکرد نرم افزاری و اجتماع محوری است .

* این اثر از ضمیمه اقتصادی شرق (اردیبهشت ۹۴) نقل شده است

نشریه علمی - تخصصی توازن

دبیرخانه دائمی همایش الگوی توسعه پایدار و متوازن منطقه ای

مدیر مسئول: ابوذر کوثری

سرمدیر و مدیر اجرایی: مهندس امیر حسین قادری

دریافت مطالب ۰۲۱-۳۶۶۵۵۱۴۱

خطاهای نظری و عملی در روند توسعه منطقه ای در ایران

از کژ فهمی تا کژ راه

*دکتر مظفر صرافی

تلخیص: امیرحسین قادری

مقدمه

گوناگونی محیط و منابع طبیعی در پهنه سرزمین ایران ، پراکندگی متفاوتی از نظر جمعیت و فعالیت ایجاد کرده است که در ترکیب با رویدادهای تاریخی و مداخله های سیاسی از یک سو و توان های فرهنگی و نهادهای بومی از دگر سو، عدم تعادلی در برخورداری از دستاوردهای توسعه را موجب شده است. به سخن دیگر زمینه های نابرابر در اثر عوامل طبیعی وجود دارد که با عواملی برونی و درونی تاثیر گذار بر بهره مندی از آنها، توسعه ای نامتعادل را به بار آورده است. از این نگاه، انتظار نمی رود که پراکندگی جمعیت و فعالیت در کشور همگون باشد ؛ اما انتظار می رود که احاد مردم ایران در هر منطقه ای که سکنی گزیده اند ، ضمن برآورده شدن نیازهای پایه ای، از فرصت منصفانه ای نیز در دسترسی به امکانات بر آمده از منابع ملی برخوردار باشند .

۱. توسعه پایدار همگام با توسعه اجتماعی

در ایران به نظر می رسد کژ فهمی از سوی مقامات استانی در ایجاد توسعه منطقه ای، تنها با سهم خواهی بیشتر از منابع و پروژه های ملی ، مشاهده می شود که آنها را از اهمیت بسیج منابع خود و تمهیدات یکپارچگی با منابع دریافتی برای اثربخشی فراگیر، غافل کرده است؛ نمونه در استان هرمزگان و ششهر بندرعباس، تاسیسات بزرگ بندرگاه و حمل و نقل و ... ایجاد شده است اما آیا با این پروژه های ملی ، هرمزگان توسعه یافته است ؟ سطح توسعه بندرعباس در تفاوتی آشکار با باقی نواحی استان است ؛ آنجا که در دو انتهای استان، برای بخش لیردف در ساحل دریای عمان و برای بخش گوشکنار در ساحل خلیج فارس لیوانی آب پاک و جاده ای اسفالتی آرزوست . در شهر بندرعباس نیز وضعیت بهتر نیست و دوگانگی فضای توسعه با عدم برخورداری متناسب جمعیت بومی از فرصت های نوین و جایگیری حدود یک سوم جمعیت ۴۵۰ هزار نفری شهر در سکونتگاه های غیر رسمی و حاشیه ای تهیدستان، مشهود است . نتیجه آنکه تزریق منابع ملی و برپایی پروژه های غول آسای سخت افزاری در نبود سیاست های نرم افزاری توسعه اجتماعی و محیط زیستی برای یکپارچگی با منابع منطقه ، اثر بخشی لازم برای توسعه متعادل را ندارد .

باید یادآور شد که هدف، آبادی مکان با پروژه ها نیست ؛ بلکه این اقدامات در راستای توسعه اجتماعات محلی انجام می گیرد و در نهایت ، تعادل در توسعه مناطق کشور، نه بر مبنای فهرستی از پروژه های موجود و سرجمع ارزش تولیدات هر منطقه، بلکه بر مبنای وضعیت توسعه انسانی و اجتماعی در آن منطقه سنجیده خواهد شد .

۲. عوامل گزینشی و تعادل منطقه ای

واقعیت این است که فضای توسعه همچون دیگر منابع اقتصاد ، کمیاب است و بدون شک در همه جا و در یک زمان نمی توان اقدامات توسعه را جامه عمل پوشاند ، پس گزینشی در تخصیص فضای توسعه وجود دارد که معیارهای کارایی و رشد اقتصادی در یک سو و معیارهای عدالت و انصاف در دگر سو خواهد بود . انتخاب بر مبنای رعایت تمامی معیارها ممکن نیست و اولویت هایی در نظر گرفته می شود .

۳. قانون اساسی و توسعه متعادل

مهم ترین راهنمای توسعه متعادل منطقه ای در اصل ۴۸ قانون اساسی است که می گوید: «در بهره برداری از منابع طبیعی و استفاده از درآمدهای ملی در سطح استان ها و توزیع فعالیت های اقتصادی میان استان ها و مناطق مختلف کشور، باید تبعیض نباشد به طوری که هر منطقه فراخور نیازها و استعداد رشد خود ، سرمایه و امکانات لازم در دسترس داشته باشد .» خطاب این اصل به دولت و مجلس است . در سال ۱۳۸۰ برای اجرای این اصل ماده واحده ای را مجلس تصویب کرد که دولت در دو سال «با مطالعه و بررسی کارشناسی لازم و با ملاحظه میزان سرمایه گذاری های انجام شده در سالهای گذشته و شاخص های توسعه یافتگی مناطق (استان ها و شهرستان ها) طرح آمایش سرزمین (توزیع متناسب جمعیت و فعالیت های بخش های اقتصادی در فضای ملی) را تهیه و اقدامات